

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень – вересень 2021 року

Зміст

1. Щодо неможливості розгляду Міністерством юстиції України скарги на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на нерухоме майно у випадку, коли стосовно цього нерухомого майна наявний судовий спір	5
2. Щодо моменту виникнення обов'язку попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на будинок об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку	7
3. Щодо переходу земель колективних сільськогосподарських підприємств, що припинені, до комунальної власності	9
4. Щодо можливості застосування положень частини третьої статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" у разі скасування розпорядження державної адміністрації про передачу земельних ділянок у постійне користування	13
5. Щодо надання в користування земельної ділянки державної чи комунальної власності фізичним або юридичним особам без проведення земельних торгів	15
6. Щодо наслідків визнання недійсною окремої частини правочину, яка є його істотною умовою	17
7. Щодо підстав визнання недійсним правочину, який вчинений органом (посадовою особою) юридичної особи з перевищенням наданих йому повноважень	20
8. Щодо незастосування позовної давності до вимог про визнання недійсним договору іпотеки, зняття заборони відчуження та припинення обтяження	23
9. Щодо можливості встановлення сторонами в договорі іншого строку нарахування штрафних санкцій, ніж той, який визначений частиною шостою статті 232 ГК України	26
10. Щодо обов'язку замовника прийняти виконані роботи за договором на підставі підписаного в односторонньому порядку акта виконаних робіт	28
11. Щодо можливості судового захисту переважного права учасника товариства на придбання частки у разі його відмови від отримання надісланого поштою повідомлення іншого учасника про намір продати свою частку третій особі	30

12. Щодо права фізичної особи – підприємця на звернення до суду та підписання позовної заяви, поданої в межах справи про її банкрутство (відкритої за нормами Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом") 32
13. Щодо виконання рішення у справі за умови поширення дії мораторію на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції 35
14. Щодо наслідків зупинення судом дії ухвали про забезпечення позову, яка стосувалася дій приватного виконавця 38
15. Щодо можливості забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису 41

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Щодо неможливості розгляду Міністерством юстиції України скарги на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на нерухоме майно у випадку, коли стосовно цього нерухомого майна наявний судовий спір

З урахуванням системного аналізу змісту частин 2, 8 статті 37 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно" та пункту 5 Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128, у випадку, коли щодо нерухомого майна наявний судовий спір, можливість розгляду Міністерством юстиції України скарги на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав стосовно цього нерухомого майна виключається

КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Кантієро" (далі – ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро") до Міністерства юстиції України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Товариство з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Екс-Райт" (далі – ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт") про визнання протиправним та скасування наказу Міністерства юстиції України.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

06.05.2020 між ТОВ "Фінансова компанія "Ю-Бейс" та ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" укладено договір № 1 про відступлення прав вимоги. Зокрема, за цим договором до ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" перейшли всі права кредитора за кредитним договором від 15.02.2008 № 5714-20/8-1 та права іпотекодержателя за договором іпотеки, а саме перейшли права іпотекодержателя об'єктів нерухомого майна: салатний корпус з вбудованим АПК; земельна ділянка.

Державний реєстратор на підставі договору про відступлення права вимоги провів заміну іпотекодержателя на ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" шляхом прийняття рішень про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (державна реєстрація заборони на земельну ділянку та салатний корпус).

ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт" звернулося до Колегії Міністерства юстиції України зі скаргою від 25.09.2021 на рішення державного реєстратора виконавчого комітету Броварської міської ради, в якій просило анулювати доступ державному реєстратору щодо державної реєстрації відступлення права вимоги за договором іпотеки та державної реєстрації права власності на земельну ділянку, салатний корпус з вбудованим АПК.

ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" подало до Колегії Міністерства юстиції України письмові заперечення на скаргу ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт", в яких повідомило про те, що у господарському суді розглядаються три судові справи щодо предмета іпотеки, а саме права вимоги за договором іпотеки – нерухомого майна, що виключає компетенцію Колегії Міністерства юстиції України на здійснення розгляду скарги.

Наказом Міністерства юстиції України від 25.09.2020 частково задоволено скаргу ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт", скасовано рішення державного реєстратора.

ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" звернулося до суду з позовом про скасування наказу Міністерства юстиції України, обґрунтовуючи його тим, що оспорюваний наказ Міністерство юстиції України видало з прямим порушенням пункту 1 частини 2 статті 37 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно", оскільки відповідачем було проігноровано факт існування судового спору щодо спірних об'єктів нерухомого майна.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 12.01.2021 позов задоволено, скасовано наказ Міністерства юстиції України від 25.09.2020.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 19.05.2021 зазначене рішення Господарського суду міста Києва скасоване, прийнято нове рішення, яким відмовлено ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" у задоволенні позову.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Законом України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (пункт 1 частини другої статті 37) передбачені повноваження Міністерства юстиції України на розгляд скарг на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав, крім випадків, зокрема, коли щодо нерухомого майна наявний судовий спір.

Суд першої інстанції установив, що ТОВ "Фінансова компанія "Кантієро" у поданих до Колегії Міністерства юстиції України письмових запереченнях на скаргу ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт", наголошував, зокрема, на наявності судового спору щодо предмета іпотеки, права вимоги за договором іпотеки – нерухомого майна, а саме щодо розгляду господарським судом справ № 910/9232/20, № 910/6232/20, № 910/11850/20, що виключає компетенцію Колегії Міністерства юстиції України на здійснення розгляду скарги.

Водночас згідно з пунктом 5 "Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128 (далі – Порядок) Міністерство юстиції України чи його відповідний територіальний орган розглядає скаргу у сфері державної реєстрації не пізніше наступного робочого дня з дня її реєстрації на предмет встановлення підстав для відмови в її задоволенні, а саме наявності інформації про судові провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави.

Проте, як зазначив суд апеляційної інстанції, підставою відмови Міністерством юстиції України у задоволенні скарги у сфері державної реєстрації є наявність не будь-якого судового спору, а виключно спору між тими самими сторонами, з тих самих предмета і підстав, у зв'язку з чим апеляційний суд визнав помилковим висновок місцевого суду про те, що наявність судового спору у справі № 910/9232/20 щодо спірного предмета іпотеки було підставою для Міністерства юстиції України відмовити у задоволенні скарги ТОВ "Фінансова компанія "Екс-Райт" з огляду

на приписи пункту 1 частини 2 статті 37 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно".

Так, пункт 5 Порядку передбачає підставою для відмови у задоволенні скарги у сфері державної реєстрації за наявності інформації про судове провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави. Так само зазначено і в пункті 8 статті 37 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно", яким передбачені підстави для відмови у задоволенні скарги.

Отже, у разі наявності судового спору щодо нерухомого майна у Міністерства юстиції України не має повноважень здійснювати розгляд скарги на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на таке нерухоме майно.

Такий спір про право підлягає вирішенню у судовому порядку.

Згідно з приписами чинного законодавства України безпосередньо до суду може бути оскаржене саме рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації, і саме наявність інформації про судове провадження є підставою для відмови у задоволенні скарги.

Ураховуючи викладене, колегія суддів КГС ВС вважає помилковим висновок суду апеляційної інстанції щодо застосування до спірних правовідносин положень Порядку, зокрема пункту 5.

З урахуванням системного аналізу змісту частин другої та восьмої статті 37 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно" та пункту 5 колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що зазначені норми у подібних правовідносинах слід застосовувати таким чином: "У випадку коли щодо нерухомого майна наявний судовий спір ця обставина виключає можливість розгляду Міністерством юстиції України скарги на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав щодо цього нерухомого майна".

Постановою КГС ВС скасовано постанову Північного апеляційного господарського суду від 19.05.2021, залишено без змін рішення Господарського суду міста Києва від 12.01.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.08.2021 у справі № 910/16115/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99510541>.

2. Щодо моменту виникнення обов'язку попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на будинок об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку

Обов'язок попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на цей будинок створеному в ньому об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку виникає з дня державної реєстрації об'єднання та не залежить від прийняття об'єднанням рішення про передачу йому функцій з управління будинком і про прийняття будинку на баланс, оскільки будь-яких інших умов, крім державної реєстрації

об'єднання, для передачі документації від попереднього балансоутримувача Законом України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" не визначено

КГС ВС розглянув справу за позовом Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку "40-річчя Перемоги 25А" (далі – ОСББ "40-річчя Перемоги 25А") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Місто для людей Запоріжжя" (далі – ТОВ "Місто для людей Запоріжжя") про зобов'язання передати технічну документацію на будинок.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ТОВ "Місто для людей Запоріжжя" та Запорізькою міською радою укладено договір від 06.09.2017 про надання послуг з управління багатоквартирним будинком № 25А по вулиці 40 років Перемоги в м. Запоріжжя (далі – будинок).

19.01.2020 установчими зборами співвласників зазначеного будинку прийнято рішення, оформлене протоколом № 1, про створення ОСББ "40-річчя Перемоги 25А", здійснено державну реєстрацію ОСББ.

ОСББ "40-річчя Перемоги 25А" листом від 10.02.2020 повідомило управителя – ТОВ "Місто для людей Запоріжжя" про рішення установчих зборів ОСББ "40-річчя Перемоги 25А" та просило розпочати підготовку до передачі будинку та прибудинкової території по акту приймання-передачі в управління ОСББ "40-річчя Перемоги 25А" з наданням повного пакету технічної документації на вказаний будинок.

Невиконання ТОВ "Місто для людей Запоріжжя" зобов'язань в частині передачі створеному ОСББ технічної та іншої передбаченої законодавством документації стало підставою звернення ОСББ "40-річчя Перемоги 25А" до суду з вимогами про зобов'язання відповідача передати технічну документацію на будинок.

Рішенням Господарського суду Запорізької області від 13.01.2021, залишеним без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 19.05.2021 позовні вимоги задоволено.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з частиною першою статті 9 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" управління багатоквартирним будинком здійснюється його співвласниками. За рішенням співвласників усі або частина функцій з управління багатоквартирним будинком можуть передаватися управителю або всі функції – об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку (асоціації об'єднань співвласників багатоквартирного будинку).

За приписами частин вісімнадцятої, дев'ятнадцятої статті 6 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" колишній балансоутримувач багатоквартирного будинку або особа, яка здійснювала управління багатоквартирним будинком до створення об'єднання, у тримісячний строк з дня державної реєстрації об'єднання забезпечує передачу йому примірника технічної та іншої передбаченої законодавством документації на будинок, а також документа, на підставі якого багатоквартирний будинок прийнято в експлуатацію, технічного паспорта і планів інженерних мереж. У разі відсутності документації на багатоквартирний будинок колишній балансоутримувач багатоквартирного

будинку або особа, яка здійснювала управління багатоквартирним будинком до створення об'єднання, протягом півроку з дня державної реєстрації об'єднання відновлює її за власний рахунок.

Правовий аналіз положень частини вісімнадцятої статті 6 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" дозволяє дійти висновку про те, що передбачений зазначеною нормою обов'язок попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на будинок об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку виникає у нього з дня державної реєстрації об'єднання та не залежить від прийняття об'єднанням рішення про передачу йому функцій з управління будинком та про прийняття будинку на баланс, оскільки будь-яких інших умов, крім державної реєстрації об'єднання, для передачі документації від попереднього балансоутримувача Законом не визначено.

Враховуючи обставини у цій справі, а саме укладення договору про надання послуг з управління багатоквартирним будинком; прийняття установчими зборами співвласників вказаного багатоквартирного будинку рішення про створення ОСББ; державну реєстрацію ОСББ "40-річчя Перемоги 25А"; повідомлення управителя ТОВ "Місто для людей Запоріжжя" про створення ОСББ та прохання розпочати підготовку до передачі будинку та прибудинкової території по акту приймання-передачі в управління ОСББ "40-річчя Перемоги 25А" з наданням повного пакету технічної документації на будинок, КГС ВС дотримується висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог щодо зобов'язання відповідача передати технічну документацію на багатоквартирний будинок позивачу.

Постановою КГС ВС залишено без змін постанову Центрального апеляційного господарського суду від 19.05.2021 та рішення Господарського суду Запорізької області від 13.01.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.09.2021 у справі № 908/2609/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99747873>.

3. Щодо переходу земель колективних сільськогосподарських підприємств, що припинені, до комунальної власності

Згідно з імперативними вимогами пункту 21 розділу X "Перехідні положення" ЗК України (у редакції, чинній з 01.01.2019) встановлено, що з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" (тобто з 01.01.2019) землі колективних сільськогосподарських підприємств, що припинені (крім земельних ділянок, які на день набрання чинності зазначеним Законом перебували у приватній власності), вважаються власністю територіальних громад, на території яких вони розташовані. Зазначений Закон є підставою для державної реєстрації права

комунальної власності на земельні ділянки, сформовані за рахунок земель, які в силу зазначеного Закону переходять до комунальної власності.

При цьому спеціальна (імперативна) норма пункту 21 розділу X "Перехідні положення" ЗК України (у редакції, чинній з 01.01.2019) у співвідношенні із загальною нормою частини 5 статті 122 ЗК України підлягає пріоритетному застосуванню незалежно від місцезнаходження земель колишніх колективних сільськогосподарських підприємств (у межах чи за межами населеного пункту) та їх нинішнього цільового призначення, якщо спірна земельна ділянка, яка до 31.12.2018 входила до складу земель припиненого колективного сільськогосподарського підприємства, має несільськогосподарське призначення

КГС ВС розглянув справу за позовом керівника Котовської місцевої прокуратури Одеської області (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Одеської обласної державної адміністрації (далі – Одеська ОДА) до Товариства з обмеженою відповідальністю "Рембудзв'язок" (далі – ТОВ "Рембудзв'язок"), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача, – Петрівської сільської ради Кодимського району Одеської області (далі – Петрівська сільська рада) про зобов'язання повернути земельну ділянку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

17.10.1995 Петрівська рада народних депутатів видала КСП "Абомеліково" державний акт про право колективної власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення площею 2867,4 га.

У подальшому, ухвалою Господарського суду Одеської області від 10.03.2010 у справі № 24-32/56-06-2282 ліквідовано сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю "Абомеліково", провадження у справі припинено, кредиторську заборгованість списано як безнадійну.

Відповідно до розпорядження Кодимської районної державної адміністрації від 08.09.2008 №735 (в редакції розпорядження від 19.08.2011) ТОВ "Рембудзв'язок" надано дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок Олександрівського родовища піску загальною площею 0,9926 га в оренду терміном на 10 років для видобування корисних копалин (піску) на території Петрівської сільської ради згідно зі спеціальним дозволом на користування надрами від 13.06.2007.

З 31.01.2013 до 25.06.2019 між Петрівською сільською радою та ТОВ "Рембудзв'язок" укладено ряд тимчасових угод про плату за фактичне користування земельною ділянкою несільськогосподарського призначення площею 0,9926 га, яка розташована за межами населеного пункту.

Листом від 03.10.2013 Головне управління Держземагентства в Одеській області відмовило ТОВ "Рембудзв'язок" у затвердженні проекту щодо відведення земельної ділянки площею 1,8758 га за рахунок земель сільськогосподарського призначення на території Петрівської сільської ради з посиланням на включення бажаної земельної ділянки до земель колективної власності, відносно яких видавався державний акт.

01.07.2020 за участю сільського голови Петрівської сільської ради, депутата сільської ради та спеціаліста-землевпорядника було складено акт обстеження

земельної ділянки, з якого вбачається, що ТОВ "Рембудзв'язок" проводить роботи з видобування піску на земельній ділянці державної власності площею 0,9926 га за межами населеного пункту Олександрівка (Олександрівське родовище піску).

Згідно листа відділу Головного управління Держгеокадастру в Одеській області від 26.08.2020 земельна ділянка орієнтовною площею 0,9926 га, яка знаходиться у користуванні ТОВ "Рембудзв'язок", перебуває у комунальній власності згідно із Законом України від 10.07.2018 № 2498-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні".

Позовна заява прокурора обґрунтована тим, що спірна земельна ділянка, яка використовується ТОВ "Рембудзв'язок" з метою видобування піску за відсутності укладеного договору оренди земельної ділянки, є земельною ділянкою державної форми власності, у зв'язку з чим право розпорядження нею відноситься до компетенції Одеської ОДА.

Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову з огляду на недоведеність прокурором факту використання ТОВ «Рембудзв'язок» земельної ділянки, яка належить до земель державної власності та зумовлену цим недоведеність порушення прав Одеської ОДА.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною п'ятою статті 122 ЗК України передбачено, що обласні державні адміністрації на їхній території передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами третьою, четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів, а також земельні ділянки, що не входять до складу певного району, або у випадках, коли районна державна адміністрація не утворена, для всіх потреб.

Разом з тим згідно з імперативними вимогами пункту 21 Розділу Х (Перехідні положення) ЗК України (у редакції, чинній з 01.01.2019), застосованих судами попередніх інстанцій до спірних правовідносин, встановлено, що з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" (тобто з 01.01.2019) землі колективних сільськогосподарських підприємств, що припинені (крім земельних ділянок, які на день набрання чинності зазначеним Законом перебували у приватній власності), вважаються власністю територіальних громад, на території яких вони розташовані. Зазначений Закон є підставою для державної реєстрації права комунальної власності на земельні ділянки, сформовані за рахунок земель, які в силу зазначеного Закону переходять до комунальної власності.

Судами попередніх інстанцій на підставі належної оцінки наявних у справі доказів у їх сукупності достеменно встановлено факт перебування спірної земельної

ділянки у комунальній власності з 01.01.2019, оскільки земельна ділянка, дозвіл на розробку проекту землеустрою якої було надано ТОВ "Рембудзв'язок" відповідно до розпорядження Кодимської районної державної адміністрації від 08.09.2008 № 735, виділялася за рахунок земель, наданих КСП "Абомеліково", проте у подальшому сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю "Абомеліково" було ліквідовано згідно з ухвалою Господарського суду Одеської області від 10.03.2010 у справі № 24-32/56-06-2282.

Оскільки у спірних правовідносинах у співвідношенні із загальним законом (частина п'ята статті 122 ЗК України) спеціальним законом є Закон України від 10.07.2018 № 2498-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні", яким внесено відповідні зміни до пункту 21 Розділу X (Перехідні положення) ЗК України та який (пункт 21) підлягає пріоритетному застосуванню до спірних правовідносин, КГС ВС погодився з висновком судів попередніх інстанцій про перехід до відповідної територіальної громади права комунальної власності на спірну земельну ділянку як на таку, що раніше входила до складу земель колишнього (ліквідованого у процесі банкрутства) КСП "Абомеліково".

При цьому колегія суддів зауважила, що спеціальна (імперативна) норма пункту 21 Розділу X (Перехідні положення) ЗК України (у редакції, чинній з 01.01.2019) у співвідношенні із загальною нормою частини 5 статті 122 ЗК України підлягає пріоритетному застосуванню незалежно від місцезнаходження земель колишніх колективних сільськогосподарських підприємств (у межах чи за межами населеного пункту) та їх нинішнього цільового призначення, оскільки наразі спірна земельна ділянка, яка до 31.12.2018 входила до складу земель припиненого колективного сільськогосподарського підприємства, має несільськогосподарське призначення.

КГС ВС погодився з висновком попередніх інстанцій про недоведеність порушення ТОВ "Рембудзв'язок" прав та інтересів держави в особі Одеської ОДА у спірних земельних правовідносинах.

Постановою КГС ВС залишені без змін рішення Господарського суду Одеської області від 12.10.2020 та постанова Південно-західного апеляційного господарського суду від 06.04.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.08.2021 у справі № 916/1852/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99510439>.

4. Щодо можливості застосування положень частини третьої статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" у разі скасування в судовому порядку розпорядження державної адміністрації про передачу земельних ділянок у постійне користування

Право постійного землекористування є безстроковим і може бути припинене лише з підстав, передбачених статтею 141 ЗК України, перелік яких є вичерпним. Примусове позбавлення суб'єкта права користування земельною ділянкою поза межами підстав, визначених у статті 141 цього Кодексу, безумовно є порушенням набутого особою права користування земельною ділянкою.

Положення частини третьої статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" стосовно можливості скасування розпорядження голови державної адміністрації, зокрема, в судовому порядку не підлягають самостійному застосуванню до правовідносин щодо володіння, користування та розпорядження землею, а їх застосування до таких правовідносин є можливим тільки в сукупності з відповідними положеннями ЗК України, якими, зокрема, передбачено підстави для припинення права постійного користування земельною ділянкою

КГС ВС розглянув справу за позовом керівника Генічеської місцевої прокуратури Херсонської області в інтересах держави в особі Асканія-Нова селищної ради Херсонської області до Комунального підприємства "Колос" (далі – КП "Колос"), Каховської районної державної адміністрації про визнання незаконним (недійсним) та скасування розпорядження, визнання недійсними державних актів та вилучення земельних ділянок.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Розпорядженням Каховської районної державної адміністрації від 19.10.2010 № 414 (далі – Розпорядження) затверджено технічну документацію із землеустрою щодо складання державних актів на право постійного користування земельними ділянками та передано у постійне користування КП "Колос" земельну ділянку для ведення товарного сільськогосподарського виробництва із земель запасу Асканія-Нова селищної ради. На виконання Розпорядження КП "Колос" видано 12 актів про право постійного користування земельними ділянками.

Відповідно до інформації Головного управління Держпродспоживслужби в області, Головного управління ДФС в області, Чаплинського відділення Херсонської ОДПІ ГУ ДФС України в Херсонській області за 2018 рік: сільськогосподарська техніка за КП "Колос" не зареєстрована; на підприємстві працюють лише 3 особи; за період 2018 року КП "Колос" не сплачено кошти за використання сільськогосподарських земель.

Обґрунтовуючи позов, прокурор посилався на те, що КП "Колос" не здійснює товарного сільськогосподарського виробництва на земельних ділянках; не виконує зобов'язання зі сплати земельного податку; незаконно передає земельні ділянки в користування іншій особі, що встановлено судовим рішенням у справі №923/129/17. Зазначені обставини свідчать про недоцільність та неефективність передачі КП

"Колос" земельних ділянок та є підставою для скасування Розпорядження відповідно до частини третьої статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" з вилученням земельних ділянок у КП "Колос".

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частина третя статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" визначає, що розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами, скасовуються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, головою місцевої державної адміністрації вищого рівня або в судовому порядку.

КГС ВС звернув увагу на те, що вирішення питання про позбавлення особи набутого у встановленому порядку речового права на землю є неможливим без встановлення підстав для припинення права користування земельною ділянкою, передбачених спеціальними нормами ЗК України.

Правовою підставою набуття права власності та права користування на землю згідно зі статтями 116, 118 ЗК України є рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування.

Відповідно до частини першої статті 92 ЗК України право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Водночас, відповідно до статті 141 ЗК України підставами припинення права користування земельною ділянкою є: а) добровільна відмова від права користування земельною ділянкою; б) вилучення земельної ділянки у випадках, передбачених цим Кодексом; в) припинення діяльності релігійних організацій, державних чи комунальних підприємств, установ та організацій; г) використання земельної ділянки способами, які суперечать екологічним вимогам; ґ) використання земельної ділянки не за цільовим призначенням; д) систематична несплата земельного податку або орендної плати; е) набуття іншою особою права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, які розташовані на земельній ділянці; є) використання земельної ділянки у спосіб, що суперечить вимогам охорони культурної спадщини.

За приписами статті 152 ЗК України держава забезпечує громадянам та юридичним особам рівні умови захисту прав власності на землю. Власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків.

Отже, право постійного землекористування є безстроковим і може бути припинене лише з підстав, передбачених статтею 141 ЗК України, перелік яких є вичерпним. Примусове позбавлення суб'єкта права користування земельною ділянкою поза межами підстав, визначених у статті 141 названого Кодексу, безумовно є порушенням набутого особою права користування земельною ділянкою.

З огляду на зазначене КГС ВС дотримується висновку, що положення частини третьої статті 43 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" не підлягають самотійному застосуванню до спірних правовідносин щодо володіння, користування та розпорядження землею, а їх застосування до таких правовідносин є можливим тільки у сукупності із відповідними положеннями ЗК України, якими, зокрема, передбачено підстави для припинення права постійного користування земельною ділянкою.

Оскільки судом апеляційної інстанції визначених земельним законодавством підстав для припинення набутого КП "Колос" права постійного землекористування не встановлено, то висновки цього суду про задоволення позовних вимог прокурора КГС ВС вважає передчасними.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС скасовано постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 09.06.2021 та залишено без змін рішення господарського суду Херсонської області від 09.03.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.09.2021 у справі № 923/95/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99602654>.

5. Щодо надання в користування земельної ділянки державної чи комунальної власності фізичним або юридичним особам без проведення земельних торгів

Незастосування конкурентної процедури у виді земельних торгів допускається виключно у випадку, коли земельна ділянка державної чи комунальної власності надається фізичним або юридичним особам у користування з метою обслуговування та експлуатації виключно існуючих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), розташованих на такій земельній ділянці та належних на праві власності зазначеним особам для їх подальшого використання відповідно до того цільового та функціонального призначення, яке існувало на момент їх придбання.

Земельна ділянка державної чи комунальної власності з метою користування для нового будівництва може бути надана фізичним або юридичним особам в оренду виключно за результатами проведення земельних торгів

КГС ВС розглянув справу за позовом керівника Харківської місцевої прокуратури №1 до Харківської міської ради, Товариства з обмеженою відповідальністю "Бротей" (далі – ТОВ "Бротей") про визнання незаконним та скасування пунктів додатків до рішень щодо надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, затвердження проекту землеустрою та надання земельної ділянки в оренду.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За договорами купівлі-продажу від 01.03.2018 та від 02.03.2018 ТОВ "Бротей" придбало у власність нежитлові виробничі будівлі по вул. Наринській, 4 у м. Харкові.

Харківською міською радою прийнято рішення від 18.04.2018, яким, зокрема надано ТОВ "Бротей" дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення

земельної ділянки для будівництва житлового комплексу по вул. Наринській 4 у м. Харкові (підпункти 6.1, 6.2 додатку 2).

За рішенням Харківської міської ради від 19.12.2018 затверджено ТОВ "Бротей" проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки із земель територіальної громади м. Харкова для будівництва житлового комплексу по вул. Наринській, 4 (пункту 7.1 Додатку 1); надано ТОВ "Бротей" в оренду земельну ділянку за рахунок земель житлової та громадської забудови для будівництва житлового комплексу (підпункт 7.2 додатку 1); погоджено виконання будівництва об'єкту з урахуванням знесення нежитлових будівель, які належать на праві власності ТОВ "Бротей" (підпункт 7.3 додатку 1).

Позовні вимоги керівника Харківської місцевої прокуратури № 1 обґрунтовані тим, що всупереч вимог статей 124, 134 ЗК України зазначеними спірними рішеннями Харківської міської ради відведено ТОВ "Бротей" під нове будівництво земельну ділянку без проведення земельних торгів, тоді як останнє мало право на отримання у такому порядку земельної ділянки виключно для експлуатації та обслуговування нерухомого майна. Також без належного обґрунтування в оренду надано земельну ділянку площею неспівмірно більшою від площі, яку займає розташована на ній нерухомість ТОВ "Бротей" та з метою, що не пов'язана з обслуговуванням нерухомості.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною другою статті 124 ЗК України передбачено, що передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами проведення земельних торгів, крім випадків, встановлених частинами другою та третьою статті 134 цього Кодексу.

Зокрема, відповідно до абзацу 2 частини другої статті 134 ЗК України не підлягають продажу на конкурентних засадах (земельних торгах) земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них у разі розташування на земельних ділянках об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), що перебувають у власності фізичних або юридичних осіб.

Виходячи із системного аналізу положень частини другої статті 124 і абзацу 2 частини другої статті 134 ЗК України незастосування конкурентної процедури у виді земельних торгів допускається виключно у випадку, коли земельна ділянка державної чи комунальної власності надається фізичним або юридичним особам у користування з метою обслуговування та експлуатації виключно існуючих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), розташованих на такій земельній ділянці та належних на праві власності зазначеним особам для їх подальшого використання відповідно до того цільового та функціонального призначення, яке існувало на момент їх придбання.

Таке правове регулювання з боку законодавця є виправданим і логічним та створює передумови одночасно як для усунення випадків покладення на власників таких об'єктів надмірного тягаря, пов'язаного з необхідністю оформлення права землекористування, так і для недопущення ухилення учасників земельних правовідносин від дотримання положень законодавства щодо отримання

земельних ділянок на конкурентних засадах та/або їх отримання з метою використання, що відрізняється від цільового використання об'єктів нерухомості, та/або у розмірі, який необґрунтовано значно перевищує площу таких об'єктів.

Отже, ТОВ "Бротей" мало право звернутися до Харківської міської ради з метою формування та отримання в користування без проведення земельних торгів тільки земельної ділянки виключно для обслуговування та експлуатації належних йому на праві власності об'єктів нерухомого майна, розташованих на такій земельній ділянці.

Натомість спірну земельну ділянку надано ТОВ "Бротей" не для обслуговування розташованих на ній об'єктів нерухомого майна, а для будівництва житлового комплексу, тобто для будівництва нового об'єкта, а безпосередньо визначеною Харківською міською радою умовою надання земельної ділянки було знесення існуючих об'єктів нерухомості, які належать ТОВ "Бротей".

Отже, враховуючи положення частини другої статті 124 і абзацу 2 частини другої статті 134 ЗК України спірна земельна ділянка могла бути сформована та надана відповідачу в оренду з метою нового будівництва виключно за результатами проведення земельних торгів.

Порушення встановленого наведеними вище нормами земельного законодавства порядку формування земельної ділянки з метою оформлення права користування нею в обхід встановленої законом процедури очевидно свідчить про незаконність оспорюваних рішень Харківської міської ради, які в цілому є складовими процедури формування земельної ділянки.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін постанову Східного апеляційного господарського суду від 02.02.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2021 у справі № 922/443/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99037163>.

6. Щодо наслідків визнання недійсною окремої частини правочину, яка є його істотною умовою

Умова договору, щодо якої ставиться вимога про визнання її недійсною, не може бути істотною умовою договору, оскільки в такому випадку правочин має бути визнаний недійсним у цілому, а не лише в цій частині

КГС ВС розглянув справу за позовом Приватного підприємства "Третє поле" (далі – ПП "Третє поле") до Департаменту розвитку Чернівецької міської ради, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Державного комунального торговельного підприємства "Книжковий комісійний магазин "Букініст" (далі – ДКТП "Книжковий комісійний магазин "Букініст") про визнання незаконним та скасування пункту договору оренди.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Департаментом економіки Чернівецької міської ради (орендодавець) і ПП "Трете поле" (орендар) укладено договір оренди нерухомого майна від 15.02.2019 (далі – договір оренди) за умовами якого орендодавець на підставі рішення Виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 29.01.2019 та заяви ПП "Трете поле" від 21.11.2018 передає, а орендар приймає у строкове платне користування нежитлове приміщення, розташоване у м. Чернівці з метою використання його під книжковий магазин.

Пунктом 8.1. договору оренди, сторони погодили, що відповідно до п. 2.1.1. рішення Виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 29.01.2019, орендар зобов'язаний впродовж 12 місяців з дати укладання даного договору оренди сплатити борг по орендній платі ДКТП "Букініст", згідно з графіком погашення, що є додатком до цього договору та складає його невід'ємну частину.

Протягом певного часу ПП "Трете поле" сплачувало грошові кошти на виконання погодженої умови договору оренди. Проте, в подальшому вносити такі кошти перестало, обґрунтовуючи тим, що вказана умова договору суперечить законодавству, оскільки внесена до договору без волевиявлення попереднього орендаря (боржника) - ДКТП "Книжковий комісійний магазин "Букініст"; погоджена у ній сума боргу не відповідає тій, яку дійсно має попередній орендар; укладена під впливом тяжкої обставини (бажання директора позивача зберегти книжковий магазин міста).

У лютому 2020 року ПП "Трете поле" звернулося до місцевого господарського суду з позовом до Департаменту розвитку Чернівецької міської ради у якому просило визнати незаконним та скасувати наведений вище пункт 8.1. договору оренди.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Статтею 204 ЦК України визначено, що правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

В свою чергу частиною першою статті 215 ЦК України передбачено, що підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою - третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу.

Недійсність окремої частини правочину не має наслідком недійсності інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини (стаття 217 ЦК України).

КГС ВС дотримується висновку, що у застосуванні приписів статей 215, 217 ЦК України слід враховувати, що умова договору, щодо якої ставиться вимога про визнання її недійсною не може бути істотною умовою договору, оскільки в такому випадку правочин має бути визнаний недійсним в цілому.

За визначенням статті 2 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" орендою є засноване на договорі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності.

Відповідно до вимог частини першої статті 10 цього ж Закону істотними умовами договору оренди є: об'єкт оренди; термін, на який укладається договір оренди; орендна плата з урахуванням її індексації; порядок використання амортизаційних відрахувань, якщо їх нарахування передбачено законодавством; відновлення орендованого майна та умови його повернення; виконання зобов'язань; забезпечення виконання зобов'язань - неустойка (штраф, пеня), порука, завдаток, гарантія тощо; порядок здійснення орендодавцем контролю за станом об'єкта оренди; відповідальність сторін; страхування орендарем взятого ним в оренду майна; обов'язки сторін щодо забезпечення пожежної безпеки орендованого майна. Укладений сторонами договір оренди в частині істотних умов повинен відповідати типовому договору оренди відповідного майна.

Водночас, відповідно до частини третьої статті 10 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" за згодою сторін у договорі оренди можуть бути передбачені й інші умови.

Згідно частин першої та другої статті 180 ГК України зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства.

Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода.

Відповідно до встановлених обставин спору обов'язок зі сплати коштів, які рахуються боргом попереднього орендаря, ПП "Трете поле" взяло на себе добровільно, адже самостійно зазначило про це у заяві, якою запропонувало відповідачеві укласти договір оренди. Крім цього, у рішенні Виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 29.01.2019, яким погоджено передачу в оренду позивачеві бажаного приміщення також чітко вказано, що умовою укладення договору оренди є зобов'язання ПП "Трете поле" щодо сплати існуючого боргу по орендній платі Магазину "Букініст" впродовж 12 місяців.

З викладеного слідує, що разом з істотними умовами договору оренди, які вимагаються Законом України "Про оренду державного та комунального майна", сторони цієї справи при укладенні договору оренди погодили ще одну додаткову істотну умову договору, позаяк погоджено таку умову на вимогу навіть не однієї сторони (орендодавця), а обох учасників правочину і без включення цієї умови до тексту договору, договір оренди не був би укладений.

Нормами ГК України визначено, що господарський договір не може існувати без істотних умов (частина 8 статті 181), позаяк недосягнення згоди з усіх істотних умов договору свідчить про його неукладеність. Оскільки пункт договору оренди, який оспорюється у цій справі є істотною умовою цього договору, то такий договір не може бути визнаний недійсним в цій частині, а лише в цілому. Проте, така позовна

вимога, як визнання договору недійсним в цілому, заявлена не була. Таким чином у даному провадженні ПП "Третє поле" мало бути відмовлено у задоволенні позовних вимог саме з викладених вище підстав.

КГС ВС зазначив про неправильне застосування норм матеріального права судами обох попередніх інстанцій у цій справі. Проте, на відміну від господарського суду апеляційної інстанції, місцевий господарський суд по суті прийняв правильне рішення про відмову у задоволенні позову, однак з неправильних мотивів. Тому постановою КГС ВС мотивувальну частину рішення Господарського суду Чернівецької області від 08.08.2020 змінено, викладено його мотивувальну частину в редакції цієї постанови КГС ВС, в іншій частині рішення залишено без змін. Постанову Західного апеляційного господарського суду від 28.01.2021 скасовано.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2021 у справі № 926/324/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98946754>.

7. Щодо підстав визнання недійсним правочину, який вчинений органом (посадовою особою) юридичної особи з перевищенням наданих йому повноважень

Обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи набуває юридичної сили для третьої особи в тому випадку, якщо саме вона, ця третя особа, вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема достеменно знала про відсутність у виконавчого органу товариства необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це. Тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе юридична особа.

Отже, позов про визнання недійсним відповідного правочину може бути задоволений у разі доведеності юридичною особою (позивачем) у господарському суді тієї обставини, що її контрагент знав або повинен був знати про наявні обмеження повноважень представника цієї юридичної особи, але, незважаючи на це, вчинив із ним оспорюваний правочин (що не був схвалений особою, яку представляють)

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Об'єднані інформаційні системи Україна" (далі – ТОВ "Об'єднані інформаційні системи Україна") до Приватного акціонерного товариства "Український інститут із проектування і розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури "Діпрозв'язок" (далі – ПАТ "Діпрозв'язок") про визнання недійсною угоди про розірвання договору оренди від 01.08.2017 №17-656, укладеної сторонами, без застосування наслідків недійсності правочину.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ПАТ "Діпрозв'язок" (орендодавець) та ТОВ "Об'єднані інформаційні системи Україна" (орендар) 01.08.2017 укладено договір оренди нежитлових приміщень.

Згідно з пунктом 11.3 договору оренди кожна з сторін має право виступити з ініціативою про дострокове розірвання договору не пізніше ніж за 2 календарних

місяця до дати такого розірвання. Пунктом 11.13.3 договору встановлено, що дія договору припиняється достроково за згодою сторін або за рішенням суду.

У подальшому між ПАТ "Діпрозв'язок" в особі т. в.о. директора ОСОБА_2, яка діяла на підставі наказу від 19.06.2018 та ТОВ "Об'єднані інформаційні системи Україна" в особі директора ОСОБА_1, яка діяла на підставі Статуту, 30.06.2018 підписано угоду про розірвання договору оренди.

Відповідно до судово-почеркознавчої експертизи, проведеної Київським науково-дослідним інститутом судових експертиз Міністерства юстиції України, підпис від імені ОСОБА_1 в графі "Орендар: " в угоді від 30.06.2018 про розірвання договору оренди від 01.08.2017 – виконано рукописним способом без попередньої технічної підготовки та застосування технічних засобів, а також виконаний без будь-якого впливу на виконання даного почеркового об'єкта якихось збиваючих факторів, як природного, так і штучного характеру.

Позовні вимоги ТОВ "Об'єднані інформаційні системи Україна" обґрунтовані тим, що спірна угода не підписувалась директором позивача – ОСОБА_1; підписана з порушенням пункту 11.3 договору оренди. Якщо угода була підписана, то з перевищенням наданих ОСОБА_1, ОСОБА_2 повноважень.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За змістом положень статей 92, 241 ЦК України вчинення правочину органом (посадовою особою) юридичної особи з перевищенням наданих йому повноважень може бути підставою для недійсності такого правочину лише за умови обізнаності контрагента про наявність відповідного обмеження повноважень (коли він знав чи за всіма обставинами не міг не знати про такі обмеження), а також відсутності подальшого схвалення правочину.

КГС ВС дотримується висновку, що обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи набуває юридичної сили для третьої особи в тому випадку, якщо саме вона, ця третя особа, вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема, достеменно знала про відсутність у виконавчого органу товариства необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це. Тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе юридична особа.

Отже, позов про визнання недійсним відповідного правочину може бути задоволений у разі доведеності юридичною особою (позивачем) у господарському суді тієї обставини, що її контрагент знав або повинен був знати про наявні обмеження повноважень представника цієї юридичної особи, але, незважаючи на це, вчинив з ним оспорюваний правочин (що не отримав наступного схвалення особи, яку представляють).

Для визнання недійсним договору з тієї підстави, що його було укладено представником юридичної особи з перевищенням повноважень, необхідно встановити, по-перше, наявність підтверджених належними і допустимими доказами обставин, які свідчать про те, що контрагент такої юридичної особи діяв недобросовісно або нерозумно. При цьому тягар доказування недобросовісності та нерозумності

в поведінці контрагента за договором несе юридична особа. По-друге, дії сторін такого договору мають свідчити про відсутність реального наміру його укладення і виконання".

Питання застосування статей 92 та 241 ЦК України, є визначальними та істотним для кваліфікації відносин як подібних у цій справі, а, отже, наявні підстави для застосування зазначеної вище правової позиції під час вирішення цього спору.

Відповідно до статті 9 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР) містяться, зокрема, відомості про керівника юридичної особи, а за бажанням юридичної особи – також про інших осіб, які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи, у тому числі підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації тощо, дані про наявність обмежень щодо представництва юридичної особи.

Згідно з частинами першою та третьою статті 10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до ЄДР, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою. Якщо відомості, що підлягають внесенню до ЄДР, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості.

КГС ВС зауважив, що місцевим та апеляційним господарськими судами не з'ясовувалось питання наявності/відсутності станом на момент укладення оспорюваного правочину у ЄДР щодо наявності обмежень у директора ТОВ "Об'єднані інформаційні системи Україна" ОСОБА_1 для укладання такого правочину, а також його повноваження згідно зі Статутом цього товариства. Тобто, судами не з'ясовано тієї обставини, чи знав відповідач або повинен був знати про наявні обмеження повноважень представника позивача під час укладання оспорюваного правочину, але, незважаючи на це, вчинив з ним оспорюваний правочин.

Враховуючи зазначене, КГС ВС відхилив висновки судів попередніх інстанцій про наявність підстав для визнання оспорюваного правочину недійсним як передчасні та такі, що здійснені без належної оцінки спірних правовідносин у контексті вищевказаних норм законодавства.

Постановою КГС ВС рішення Господарського суду міста Києва від 26.10.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.04.2021 скасовано. Справу направлено до Господарського суду міста Києва на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.08.2021 у справі № 910/7995/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99202254>.

8. Щодо незастосування позовної давності до вимог про визнання недійсним договору іпотеки, зняття заборони відчуження та припинення обтяження

Позов про визнання недійсним договору іпотеки, зняття заборони відчуження та припинення обтяження є негаторним, що зумовлює застосування до спірних правовідносин статті 391 ЦК України, а тому на такі позовні вимоги позовна давність не поширюється

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Компанія з управління активами "Будівельні проекти" (далі – ТОВ "КУА "Будівельні проекти") до Публічного акціонерного товариства "Державний ощадний банк України" (далі – ПАТ "Державний ощадний банк України"), Товариства з обмеженою відповідальністю "ПГ Інвест" (далі – ТОВ "ПГ Інвест") та приватного нотаріуса про визнання частково недійсним додатку № 1 в редакції додаткового договору про внесення змін до іпотечного договору; зняття заборони відчуження та виключення з Державного реєстру іпотек відповідних записів про обтяження іпотекою квартир згідно з переліком.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ТОВ "КУА "Будівельні проекти" (покупець/інвестор), Українським консорціумом "Екосорб" (далі - УК "Екосорб") (емітент/первісний замовник будівництва), Пайовим венчурним інвестиційним фондом "Альфа-К" недиверсифікованого виду закритого типу ТОВ "Компанія з управління активами "Екосорб Інвест" (продавець) та ТОВ "Українська мандатна компанія" (повірений) укладено 27 договорів купівлі-продажу цінних паперів. Придбані кредитором облігації, були випущені боржником з метою залучення коштів від юридичних та фізичних осіб для фінансування будівництва за будівельною адресою: Київська область, Києво-Святошинський район, село Чайки.

Між ТОВ "КУА "Будівельні проекти" та УК "Екосорб" укладено відповідні договори про бронювання квартир в житловому будинку за будівельною адресою: Київська область, Києво-Святошинський район, село Чайки (далі – квартири), за умовами яких УК "Екосорб" зобов'язався закріпити за ТОВ "КУА "Будівельні проекти" об'єкти інвестування – квартири.

У подальшому між ТОВ "ПГ Інвест" та УК "Екосорб" 23.08.2013 був укладений договір про заміну замовника будівництва (далі - договір про заміну), у розділі 3 якого визначено, що предметом цього договору є передання всіх прав УК "Екосорб", які належать йому як замовнику будівництва об'єкта містобудування, ТОВ "ПГ Інвест".

Після передачі УК "Екосорб" належних йому прав замовника – забудовника житлового будинку, відбулась заміна боржника в зобов'язанні, які виникли між ТОВ "КУА "Будівельні проекти" та УК "Екосорб", у зв'язку з придбанням ТОВ "КУА "Будівельні проекти" облігацій.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 25.01.2018 у справі № 911/5039/14, яка залишена без змін постановою КГС ВС від 26.06.2018, визнано за ТОВ "КУА "Будівельні проекти" право власності на квартири. У зазначеній справі судами було встановлено, що ТОВ "КУА "Будівельні проекти" виконало свої

грошові зобов'язання за договорами купівлі-продажу облігацій, повністю сплативши вартість об'єктів будівництва (квартир).

Також між ПАТ "Державний ощадний банк України" та ТОВ "ПГ Інвест" укладено іпотечний договір від 31.01.2014, який зареєстрований приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу (далі - Іпотечний договір). Згідно з інформацією з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, ТОВ "ПГ Інвест" передано в іпотеку ПАТ "Державний ощадний банк України" майнові права на квартири. У подальшому сторони неодноразово вносили зміни до Іпотечного договору, укладаючи відповідні додаткові договори, якими змінювали в тому числі редакцію додатку № 1 до Іпотечного договору. Водночас, жодним із додаткових договорів не змінювався правовий стан майнових прав на квартири.

Позовні вимоги у цій справі обґрунтовані тим, що ТОВ "КУА "Будівельні проекти" є власником зазначених квартир і ТОВ "ПГ Інвест" не мало права передавати їх у іпотеку ПАТ "Державний ощадний банк України".

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні позову у зв'язку зі спливом позовної давності та задовольняючи позов, виходив з того, що станом на день звернення ТОВ "КУА "Будівельні проекти" з позовом у даній справі (20.11.2017) позовна давність не спливла, оскільки позовна давність у спірних правовідносинах переривалась пред'явленням 21.11.2014 ТОВ "КУА "Будівельні проекти" позову, спрямованим, як і в справі, що розглядається, на відновлення порушеного права власності на спірні квартири, і, в силу приписів частини третьої статті 264 ЦК України, після переривання перебіг позовної заяви розпочався заново.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

ОП КГС ВС погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про те, що обтяження спірних квартир (майнових прав) іпотекою порушує право ТОВ "КУА "Будівельні проекти" на мирне володіння своїм майном і саме з метою відновлення цього порушеного права ТОВ "КУА "Будівельні проекти" було пред'явлено позов у цій справі, задоволення якого сприяє остаточному вирішенню питання щодо відновлення порушених прав позивача на спірні квартири.

Обтяження нерухомого майна іпотекою передбачає заборону або обмеження розпорядження та/або користування нерухомим майном та виникає з моменту внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що є офіційним визнанням і підтвердженням державою факту такого обтяження.

Позивачем за негативним позовом може бути власник або титульний володілець, у якого перебуває річ і щодо якої відповідач ускладнює здійснення повноважень користування або розпорядження, а відповідачем – лише та особа, яка перешкоджає позивачеві у здійсненні його законного права користування чи розпорядження річчю.

Предметом негативного позову є вимога володіючого майном власника до третіх осіб про усунення порушень його права власності, що перешкоджають йому належним чином користуватися та розпоряджатися цим майном тим чи іншим способом.

Підставою для звернення з негативним позовом є вчинення третьою особою перешкод власнику в реалізації ним повноважень розпорядження або (та) користування належним йому майном.

Однією з умов подання негативного позову є триваючий характер правопорушення і наявність його в момент подання позову.

Характерною ознакою негативного позову є протиправне вчинення перешкод власникові у реалізації ним повноважень розпорядження або (та) користування належним йому майном.

З огляду на викладене, оскільки наявність обтяження спірних квартир іпотекою передбачає заборону або обмеження розпорядження та/або користування нерухомим майном, ОП КГС ВС вважає, що позов ТОВ "КУА "Будівельні проекти" про визнання недійсним договору іпотеки та зняття заборони відчуження з виключенням відповідних записів з Державного реєстру іпотек є негативним, оскільки спрямований на усунення перешкод власнику в реалізації ним повноважень розпорядження або (та) користування належним йому майном.

Відповідно до частини другої статті 264 ЦК України позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач.

Разом з цим, у статті 268 ЦК України наведено перелік вимог, на які позовна давність не поширюється.

Так, частиною другою статті 268 ЦК України передбачено, що законом можуть бути встановлені також інші вимоги, на які не поширюється позовна давність. Але в деяких випадках позовна давність не може поширюватись і на інші категорії вимог, хоча про це прямо й не зазначено у законі.

ОП КГС ВС звернула увагу на те, що позовна давність не може поширюватись на вимоги про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпорядження своїм майном (стаття 391 ЦК України), оскільки в такому разі йдеться про так зване триваюче правопорушення. Отже, власник може пред'явити такий позов у будь-який час незалежно від того, коли почалося порушення його прав.

З огляду на викладене, ОП КГС ВС дотримується висновку, що позов про визнання недійсним договору іпотеки, зняття заборони відчуження та припинення обтяження є негативним, що зумовлює застосування до спірних правовідносин статті 391 ЦК України, а відтак, на позовні вимоги у цій справі позовна давність не поширюється.

Постановою ОП КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 13.10.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 06.08.2021 у справі № 910/20607/17 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98999591>.

9. Щодо можливості встановлення сторонами в договорі іншого строку нарахування штрафних санкцій, ніж той, який визначений частиною шостою статті 232 ГК України

У кожному конкретному випадку господарські суди повинні належним чином проаналізувати умови укладених між сторонами договорів щодо нарахування штрафних санкцій та встановити, чи містить відповідний пункт договору або певний термін, шляхом вказівки на подію (день сплати заборгованості, день фактичної оплати, фактичний момент оплати), або інший строк, відмінний від визначеного частиною шостою статті 232 ГК України, який є меншим або більшим за шість місяців

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Державного підприємства "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" в особі Відокремленого підрозділу "Атомкомплект" (далі – ДП "НАЕК "Енергоатом") до Приватного підприємства "ОККО-Контракт" (далі – ПП "ОККО-Контракт") про стягнення неустойки у розмірі 289 576,87 грн за прострочення виконання обов'язку щодо поставки товару за договором поставки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ДП "НАЕК "Енергоатом"(покупець) та ПП "ОККО-Контракт" (постачальник) укладено договір поставки від 17.09.2018 (далі – Договір), відповідно до пункту 1.1. якого постачальник зобов'язався поставити бензин, а покупець прийняти і оплатити продукцію протягом 10 робочих днів з дня підписання акту приймання-передачі поставленої продукції.

У п. 7.2 Договору сторони погодили, що за порушення строку поставки продукції за Договором постачальник зобов'язаний сплатити покупцю пеню в розмірі 0,1% вартості не поставленої в строк продукції за кожний день прострочення, але не більше 30 % вартості несвоечасно поставленої продукції. Нарахування штрафних санкцій здійснюється за весь період прострочення виконання зобов'язання. За прострочення поставки продукції понад 30 днів постачальник додатково сплачує штраф у розмірі 7% вартості несвоечасно поставленої продукції.

Судами встановлено, що зважаючи на дату укладання договору, останній день строку поставки – 01.10.2018 (протягом 10 робочих днів з моменту укладення договору). У Специфікації №1 визначено, що загальна кількість продукції становить 78,389 т.

На виконання Договору ПП "ОККО-Контракт" поставив продукцію у кількості 70,72 тони. Станом на 01.09.2020 залишок товару у кількості 7,669 т не був поставлений ПП "ОККО-Контракт".

В обґрунтування позовних вимог ДП "НАЕК "Енергоатом" посилалось на прострочення виконання ПП "ОККО-Контракт" обов'язку щодо поставки товару за договором поставки від 17.09.2018.

Погоджуючись з висновком суду першої інстанції про відсутність підстав для нарахування пені понад визначений частиною шостою статті 232 ГК України строк, апеляційний суд врахував також висновок Верховного Суду щодо застосування частини шостої статті 232 ГК України у подібних правовідносинах, викладений

у постанові від 15.11.2019 у справі № 904/1148/19, про те, що умову договору, якою передбачено нарахування штрафних санкцій за весь час прострочення виконання зобов'язань, не можна визнати такою, що встановлює інший строк нарахування штрафних санкцій, ніж передбачений частиною шостою статті 232 ГК України.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ Спирним є питання нарахування та стягнення з відповідача пені за прострочення виконання зобов'язань за Договором.

Згідно з частинами четвертою та шостою статті 231 ГК України у разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг). Штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

Відповідно до частини шостої статті 232 ГК України нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

Таким чином законодавець передбачив право сторін визначати у договорі розмір санкцій і строки їх нарахування за прострочення виконання зобов'язання. У разі відсутності таких умов у договорі нарахування штрафних санкцій припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано відповідно до частини шостої статті 232 ГК України.

Згідно зі статтею 251 ЦК України строком є певний період у часі, зі сплином якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Строк та термін можуть бути визначені актами цивільного законодавства, правочином або рішенням суду.

Статтею 252 ЦК України передбачено, що строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

ОП КГС ВС зауважила, що пункт 7.2. Договору не містить ні іншого строку, відмінного від встановленого частиною шостою статті 232 ГК України, який є меншим або більшим шести місяців, ні вказівки на подію, що має неминуче настати, ні зазначенням "до дати фактичного виконання", тощо.

Умову, передбачену у п. 7.2. Договору, неможливо визнати такою, що встановлює інший строк нарахування штрафних санкцій, ніж передбачений частиною шостою статті 232 ГК України.

Аналогічний правовий висновок щодо застосування частини шостої статті 232 ГК України у подібних правовідносинах викладений у постановях КГС ВС від 15.11.2019 у справі №904/1148/19 та від 12.12.2019 у справі № 911/634/19.

Крім цього, ОП КГС ВС, уточнила, що у кожному конкретному випадку господарські суди повинні належним чином проаналізувати умови укладених між сторонами договорів щодо нарахування штрафних санкцій, та встановити, чи містить відповідний пункт договору або певний термін, шляхом вказівки на подію (день сплати заборгованості, день фактичної оплати, фактичний момент оплати), або інший строк, відмінний від визначеного частиною шостою статті 232 ГК України, який є меншим або більшим шести місяців.

У зв'язку з зазначеним, ОП КГС ВС погодилася з висновком судів першої та апеляційної інстанцій у цій справі про відмову у задоволенні позовних вимог про стягнення з відповідача неустойки в розмірі 16 331,74 грн., що була нарахована понад строк, передбачений частиною шостою статті 232 ГК України.

Постановою ОП КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 09.02.2021 та рішення Господарського суду м. Києва від 10.11.2020 в частині відмови у задоволенні позовних вимог про стягнення неустойки в розмірі 16 331,74 грн.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 20.08.2021 у справі № 910/13575/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99202201>.

10. Щодо обов'язку замовника прийняти виконані роботи за договором на підставі підписаного в односторонньому порядку акта виконаних робіт

Передача та прийняття робіт на підставі підписаного в односторонньому порядку акта і виникнення за таким актом прав та обов'язків можливе за наявності реального виконання робіт підрядником за договором у разі неотримання обґрунтованої відмови замовника про причини неприйняття робіт (виявлені недоліки) у строк, визначений договором.

Підрядник не повинен вчиняти жодних дій щодо спонукання замовника до підписання акта виконаних робіт, а має лише констатувати факт відмови від підписання акта.

При цьому сам собою факт відсутності підписаних сторонами актів передачі-прийняття виконаних робіт не є визначальним для висновку про невиконання підрядником робіт.

Обов'язок прийняти виконані роботи, а в разі виявлення недоліків робіт – негайно про них заявити (у тому числі шляхом мотивованої відмови від підписання акта виконаних робіт) законом покладений саме на замовника

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Бінестар" (далі – ТОВ "Бінестар") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Геос-УКБ" (далі – ТОВ "Геос-УКБ") про стягнення основного боргу, пені, 3% річних у зв'язку з неналежним чином виконаних зобов'язань за договором у частині оплати за виконані роботи.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ТОВ ""Геос-УКБ" (замовник) та ТОВ "Бінестар" (виконавець) укладено договір, за умовами якого виконавець зобов'язується на свій ризик з своїх матеріалів виконати і передати замовнику комплекс робіт. Пунктом 5.3 Договору передбачено, що акт приймання виконаних будівельних робіт, підписаний уповноваженими представниками обох сторін, є підставою для сплати замовником вказаної в акті вартості робіт, протягом 5 банківських днів з моменту підписання цього акту, за умови надходження коштів від замовника будівництва. Суди встановлено, що за правовою природою зазначений договір є договором підряду.

ТОВ "Бінестар" складено акти виконаних будівельних робіт, які неодноразово направлялися на адресу ТОВ ""Геос-УКБ" разом з довідками про вартість робіт за договором, що підтверджується копіями описів вкладення в цінні листи поштових відправлень, фіскальними чеками поштового відділення.

Згідно з випискою по особовому рахунку за період ТОВ ""Геос-УКБ" частково оплачені виконані роботи.

Матеріали справи не містять мотивованої відмови ТОВ ""Геос-УКБ" від приймання робіт та підписання акту виконаних робіт. Доказів направлення на адресу позивача або отримання останнім такої відмови відповідачем не надано до суду.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною першою статті 853 ЦК України передбачено, що замовник зобов'язаний прийняти роботу, виконану підрядником відповідно до договору підряду, оглянути її і в разі виявлення допущених у роботі відступів від умов договору або інших недоліків негайно заявити про них підрядникові. Якщо замовник не зробить такої заяви, він втрачає право у подальшому посилатися на ці відступи від умов договору або недоліки у виконаній роботі.

Відповідно до частини четвертої статті 882 ЦК України передання робіт підрядником і прийняття їх замовником оформляється актом, підписаним обома сторонами. У разі відмови однієї із сторін від підписання акта про це вказується в акті і він підписується другою стороною. Акт, підписаний однією стороною, може бути визнаний судом недійсним лише у разі, якщо мотиви відмови другої сторони від підписання акта визнані судом обґрунтованими.

Таким чином, згідно з положеннями статей 853, 882 ЦК України, якщо замовник не підписав акт та не висловив заперечення щодо виконаних робіт, то такі роботи вважаються прийнятими.

Отже, передання і прийняття робіт на підставі підписаного в односторонньому порядку акта і виникнення за таким актом прав та обов'язків можливе за наявності реального виконання робіт підрядником за договором у разі неотримання обґрунтованої відмови замовника про причини неприйняття робіт (виявлені недоліки) у строк, визначений договором.

Тобто підрядник не повинен вчиняти жодних дій щодо спонукання замовника до підписання акта виконаних робіт, а має лише констатувати факт відмови від підписання акта.

При цьому сам по собі факт відсутності підписаних сторонами актів передачі-приймання виконаних робіт не є визначальним для висновку про невиконання позивачем робіт.

Враховуючи положення статей 853, 882 ЦК України, обов'язок прийняти виконані роботи, а у випадку виявлення недоліків робіт негайно про них заявити (у тому числі шляхом мотивованої відмови від підписання акта виконаних робіт) законом покладений саме на замовника. Проте ТОВ ""Геос-УКБ" свої обов'язки з прийняття спірних робіт не виконав, акти та довідки залишив непідписаними без належних пояснень.

ТОВ ""Геос-УКБ" жодними належними доказами не підтвердило невиконання ТОВ "Бінестар" робіт на заявлену до стягнення суму основної заборгованості. Крім того, ТОВ ""Геос-УКБ" не заперечувало проти обсягу виконаних ТОВ "Бінестар" робіт, а зауважувало на тому, що ТОВ "Бінестар" не дотримано встановлений договором порядок підписання актів та довідок.

За наявності заперечень виконавця щодо якості виконаних робіт замовник мав право на вчинення дій, обумовлених договором, приписами статті 858 ЦК України, що ТОВ ""Геос-УКБ" (замовником) зроблено не було.

За таких обставин суди дійшли висновку, що роботи за наданими до суду актами вважаються прийнятими, а замовник в порушення вимог статей 853, 882 ЦК України безпідставно ухилився від прийняття робіт, оскільки не заявив про виявлені недоліки чи інші порушення, які унеможливили їх прийняття, а, отже, зобов'язаний оплатити роботи, виконані за договором.

Постановою КГС ВС залишено без змін рішення господарського суду міста Києва від 16.02.2021 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 19.05.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.08.2021 у справі № 910/16308/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99123083>.

11. Щодо можливості судового захисту переважного права учасника товариства на придбання частки у разі його відмови від отримання надісланого поштою повідомлення іншого учасника про намір продати свою частку третій особі

У разі відмови учасника товариства від отримання надісланого поштою повідомлення іншого учасника про намір продати свою частку третій особі, що підтверджується відміткою в поштовому повідомленні, і неподання ним заяви про намір скористатися своїм переважним правом протягом 30 днів з дати відмови на 31 день така частка може бути відчужена третій особі на раніше повідомлених умовах, і в такому разі учасник товариства не має права вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, ОСОБА_3 ,третя особа, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору на стороні позивача – Товариство з обмеженою відповідальністю "Агродружба" (далі – ТОВ "Агродружба") про переведення прав і обов'язків покупця частки у статутному фонді товариства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_2 з часткою у статутному капіталі 50% та ОСОБА_1 з часткою у статутному капіталі 50% є засновниками ТОВ "Агродружба".

04.07.2019 ОСОБА_1 надіслала на адресу ОСОБА_2 лист за трек-номером, що підтверджується описом вкладення у цінний лист та фіскальним чеком Укрпошти, в якому проінформувала ОСОБА_2, що має намір продати свою частку у статутному капіталі ТОВ "Агродружба" та просила протягом 30 днів повідомити, чи ОСОБА_2 має намір придбати цю частку за вказаною ціною.

Відповідно до довідки "Укрпошти" за формою 20 відправлення повернулось, оскільки адресат відмовився його отримувати. Згідно з заявою свідка ОСОБА_4, яка працювала на посаді листоноші відділення поштового зв'язку, ОСОБА_2 відмовилася отримувати вищезазначений цінний лист.

У подальшому, ОСОБА_1 за договором купівлі-продажу частки продала ОСОБА_3 частку у статутному капіталі ТОВ "Агродружба" розміром 50%.

Згідно з відомостями з ЄДР станом на день розгляду справи в суді першої інстанції засновниками ТОВ "Агродружба" є: ОСОБА_2 з часткою у статутному капіталі 50% та ОСОБА_3 з часткою у статутному капіталі 50%.

ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом, який мотивовано порушенням переважного права на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що відчужена третій особі.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до статті 20 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" учасник товариства має переважне право на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається третій особі. Учасник товариства, який має намір продати свою частку (частину частки) третій особі, зобов'язаний письмово повідомити про це інших учасників товариства та поінформувати про ціну та розмір частки, що відчужується, інші умови такого продажу. Якщо жоден з учасників товариства протягом 30 днів з дати отримання повідомлення про намір учасника продати частку (частину частки) не повідомив письмово учасника, який продає частку (частину частки), про намір скористатися своїм переважним правом, вважається, що такий учасник товариства надав свою згоду на 31 день з дати отримання повідомлення, і така частка (частина частки) може бути відчужена третій особі на умовах, які були повідомлені учасникам товариства. Учасник товариства має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки (частини частки), якщо переважне право такого учасника товариства є порушеним.

У справі, що розглядається, позивач не оспорує факт відмови отримання в рекомендованого листа відповідачки.

КГС ВС зазначив, що суд апеляційної інстанції помилково не взяв до уваги, що в цьому випадку поведінку позивача щодо свідомої відмови отримання поштових листів від відповідачки (іншого учасника з часткою 50 % у товаристві) не можна визнати добросовісною та розумною та такою, що відповідає звичаю ділового обороту.

Відповідно до частини 1 статті 12 ЦК України особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд.

Водночас, згідно з частиною 2 статті 13 цього Кодексу при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині.

Отже, у цьому випадку позивач, відмовившись отримати поштовий лист від відповідачки, порушив її право розпоряджатися своєю часткою у статутному капіталі, оскільки у такий спосіб унеможливив доведення нею дати отримання повідомлення про намір учасника продати частку, з якою закон пов'язує початок перебігу 30-денного строку на здійснення повідомлення про намір скористатися своїм переважним правом.

Відповідно до частини третьої статті 16 ЦК України суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу особи в разі порушення нею положень частин другої - п'ятої статті 13 цього Кодексу.

Підсумовуючи викладене та зважаючи на підстави касаційного оскарження, КГС ВС робить висновок, що норми частини першої та третьої статті 20 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" щодо дати отримання повідомлення про намір учасника продати частку у спірних правовідносинах слід застосовувати таким чином: у разі відмови учасника товариства від отримання надісланого поштою повідомлення іншого учасника про намір продати свою частку третій особі, що підтверджується відміткою у поштовому повідомленні, і неподання ним заяви про намір скористатися своїм переважним правом протягом 30 днів з дати відмови, на 31 день така частка може бути відчужена третій особі на раніше повідомлених умовах, і у такому разі учасник товариства не має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін постанову Західного апеляційного господарського суду від 07.12.2020.

Детальніше з текстом постанови від 04.08.2021 у справі № 921/383/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98851459>.

12. Щодо права фізичної особи – підприємця на звернення до суду та підписання позовної заяви, поданої в межах справи про її банкрутство (відкритої за нормами Закону про банкрутство)

Правові наслідки визнання фізичної особи, в тому числі фізичної особи – підприємця, банкрутом полягають в обмеженні під час провадження у справі про неплатоспроможність її повноважень розпорядження всіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією. Однак норми КУзПБ не містять жодних обмежень у праві на звернення до суду визнаної банкрутом фізичної особи – підприємця з позовом до третіх осіб, у тому числі в разі, якщо така позовна заява подана в період до введення в дію цього

Кодексу, однак розглянута господарським судом, коли провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство) уже здійснювалося за нормами Кодексу

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС розглянула справу за позовом Фізичної особи-підприємця Співака В.В. (далі – ФОП Співак В.В.) до ОСОБА_1, Товариства з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Форінт" (далі – ТОВ "ФК "Форінт") про визнання недійсними договорів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Господарського суду Харківської області від 22.11.2011 у справі визнано ФОП Співака В.В. банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру.

У жовтні 2020 року ФОП Співак В.В. у межах справи про банкрутство звернувся до господарського суду з позовною заявою, в якій просив визнати недійсними договори відступлення права вимоги, укладені між ТОВ "ФК "Форінт" та ОСОБА_1, згідно якого ТОВ "ФК "Форінт" відступило ОСОБА_1 право вимоги за кредитними договорами.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 26.01.2021 позов залишено без розгляду на підставі пункту 2 частини першої статті 226 ГПК України.

Залишаючи позов без розгляду суд першої інстанції зазначив, що з дня призначення ліквідатором ФОП Співака В.В. арбітражного керуючого саме до нього перейшли повноваження ФОП Співака В.В., зокрема, щодо пред`явлення до суду заяв (позовних заяв) про визнання недійсними правочинів (договорів). З огляду на те, що доказів укладення договору про надання правової допомоги між ліквідатором ФОП Співака В.В. арбітражним керуючим та адвокатом, який підписав позов, матеріали справи не містять, останній не мав права підписувати позов та подавати його до господарського суду.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 18.03.2021 скасовано ухвалу Господарського суду Харківської області від 26.01.2021, справу передано на розгляд місцевого господарського суду.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У питанні процесуальної правосуб`єктності учасників судового процесу, суд керується приписами статті 44 ГПК України, якими, зокрема, визначено здатність усіх фізичних і юридичних осіб мати процесуальні права та обов`язки сторони, третьої особи, заявника, боржника (процесуальна правоздатність), а також здатність фізичних осіб, які досягли повноліття, та юридичних осіб особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов`язки в суді (процесуальна дієздатність).

Положення ГПК України не містять жодних обмежень у праві фізичної особи - підприємця на звернення із позовом до господарського суду, тож у вирішенні питання щодо можливості обмеження цивільної та процесуальної дієздатності вказаної особи, визнаної банкрутом, суд звертається до положень КУЗПБ, що регулюють відповідну процедуру неплатоспроможності.

Зокрема, з моменту визнання боржника банкрутом розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, здійснює керуючий реалізацією від імені боржника. З моменту визнання боржника банкрутом і до винесення

судового рішення про закриття процедури банкрутства реєстрація переходу права власності від/до боржника та обтяжень майна боржника, включаючи нерухоме майно і цінні папери, що існують в бездокументарній формі, відбувається виключно на підставі заяви керуючого реалізацією (частини четверта, п'ята статті 131 КУзПБ).

Таким чином, визнання фізичної особи банкрутом має для неї певні правові наслідки, зокрема, у вигляді обмеження повноважень розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією.

Водночас, вказані обмеження не стосуються майна боржника, визначеного частиною шостою статті 131 КУзПБ за відповідних умов, що не включається до ліквідаційної маси, а також майна (коштів), зазначеного у частині сьомій цієї статті. Крім того, законодавцем визначено можливість виключення окремих майнових об'єктів із складу ліквідаційної маси (стаття 132 КУзПБ).

Обмеження стосовно фізичних осіб, визнаних банкрутами, також передбачені статтею 135 КУзПБ, норми якої встановлюють заборону на повторне звернення цих осіб протягом п'яти років із заявою про відкриття провадження про їх неплатоспроможність, крім випадків погашення усіх боргів у повному обсязі у передбаченому цим Кодексом порядку, а також обов'язок протягом того ж терміну щодо письмового повідомлення про факт своєї неплатоспроможності інших сторін кредитних договорів та договорів позики, поруки чи застави.

Вірним є твердження апеляційного господарського суду про те, що ні положення КУзПБ, ані інші норми чинного законодавства (в тому числі процесуального) не встановлюють обмежень для фізичної особи або фізичної особи - підприємця, визнаних банкрутами, у праві на звернення до суду, зокрема, з позовом про визнання правочинів (договорів) недійсними.

Зазначених обмежень не містить і постанова місцевого господарського суду від 22.11.2011 про визнання ФОП Співака В.В. банкрутом, при цьому матеріали справи теж не містять доказів обмеження боржника у вказаних процесуальних правах будь-якими іншими судовими рішеннями.

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС звернула увагу на те, що КУзПБ, порівняно із Законом про банкрутство, визначає відмінні судові процедури, які застосовуються до боржників юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Так, до боржників фізичних осіб-підприємців застосування ліквідаційної процедури та призначення ліквідатора уже не передбачено, натомість визначено судову процедуру погашення боргів та призначення керуючого реалізацією майна.

Аналіз положень КУзПБ свідчить, що правові наслідки визнання фізичної особи, в тому числі фізичної особи-підприємця, банкрутом полягають у обмеженні під час провадження у справі про неплатоспроможність її повноважень розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією.

Однак, норми КУзПБ не містять жодних обмежень у праві на звернення до суду визнаної банкрутом фізичної особи - підприємця з позовом до третіх осіб, в тому числі у випадку, якщо така позовна заява подана у часі до введення в дію цього Кодексу,

однак розглянута господарським судом, коли провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство) уже здійснювалося за нормами Кодексу.

Таким чином, висновки суду першої інстанції про те, що з дня призначення ліквідатором ФОП Співака В.В. арбітражного керуючого, - саме до нього перейшли повноваження боржника щодо пред'явлення до суду заяв (позовних заяв) про визнання недійсними правочинів (договорів) є неправомірними.

З дня введення в дію КУзПБ, подальше провадження, зокрема, у цій справі про банкрутство здійснюється відповідно до цього Кодексу.

З урахуванням викладеного у сукупності Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про те, що ФОП Співак В.В. не позбавлений права звернення до суду з позовом у цій справі, оскільки таких обмежень ні законом, ні судом не встановлено.

Постановою КГС ВС залишено без змін постанову Східного апеляційного господарського суду від 18.03.2021.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 08.09.2021 у справі № 5023/5722/11 (922/3331/20) можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99860394>.

13. Щодо виконання рішення у справі за умови поширення дії мораторію на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції

Навіть за умов поширення дії мораторію, передбаченого пунктом 5¹ розділу 3 "Перехідні та прикінцеві положення" Закону України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування", зокрема, на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, вказане не звільняє державного виконавця від необхідності вчинення дій (застосування механізмів), передбачених статтею 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень".

Закон України "Про виконавче провадження" встановлює певний порядок вчинення виконавчих дій і не надає державному виконавцю права вільного розсуду визначати "доцільно" чи "недоцільно" вживати їх взагалі. А тому він зобов'язаний вживати всіх необхідних заходів для повного та своєчасного виконання рішення суду відповідно до закону, а не крізь призму суб'єктивного сприйняття "доцільності" вирішувати питання: чи здійснювати виконання за виконавчим документом, чи ні

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Імпульс-2008" (далі – ТОВ Імпульс-2008") до Державного підприємства "Донецька залізниця" (далі – ДП "Донецька залізниця") про стягнення пені, 3% річних, інфляційних втрат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду Донецької області від 22.03.2018 позовні вимоги задоволено. 25.04.2018 на виконання рішення суду видано відповідний наказ.

Ухвалою господарського суду Донецької області від 16.07.2020, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 02.09.2020, заяву ТОВ "Імпульс-2008" про заміну сторони виконавчого провадження задоволено. Замінено сторону виконавчого провадження по виконанню наказу господарського суду Донецької області від 25.04.2018 у справі, а саме: боржника – ДП "Донецька залізниця" його правонаступником на Акціонерне товариство "Українська залізниця".

У відповідь на заяву ТОВ "Імпульс-2008" від 15.10.2020 про вжиття заходів з примусового виконання судового рішення, відділ примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Донецькій області Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України (м.Харків), зокрема, повідомив про те, що застосування заходів примусового виконання рішення є недоцільним, оскільки нормами чинного законодавства України передбачено встановлення мораторію на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

У подальшому ухвалою господарського суду Донецької області від 23.12.2020, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 30.03.2021, задоволено скаргу ТОВ "Імпульс-2008" на бездіяльність відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення виконання рішень у Донецькій області Східного МРУ МЮ (м. Харків). Визнано неправомірною бездіяльність останнього щодо невжиття заходів примусового виконання наказу господарського суду Донецької області від 25.04.2018. Зобов'язано відділ примусового виконання рішень Управління забезпечення виконання рішень у Донецькій області Східного МРУ МЮ (м. Харків) усунути порушення (поновити порушене право заявника) шляхом вжиття всіх необхідних заходів для фактичного повного виконання рішення господарського суду Донецької області від 22.03.2018.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Особливий порядок виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства, встановлено статтею 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень", згідно з частиною першою якої виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи здійснюється в порядку, визначеному Законом України "Про виконавче провадження", з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Відповідно до частин другої та третьої статті 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень" у разі, якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Протягом десяти днів з дня встановлення

державним виконавцем факту наявності підстав для повернення виконавчого документа стягувачу відповідно до пунктів 2-4, 9 частини першої статті 37 Закону України "Про виконавче провадження", крім випадків, коли стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, але не пізніше строку, встановленого частиною другою цієї статті, керівник відповідного органу державної виконавчої служби подає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, документи та відомості, необхідні для перерахування стягувачу коштів, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, про що повідомляє в установленому порядку стягувача.

Обставини, передбачені частинами другою та третьою статті 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень", є окремими та самостійними підставами для переходу до процедури виконання рішення за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

Отже, лише по факту спливу шестимісячного строку з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, тобто після закінчення цього строку, рішення суду повинно виконуватися згідно з частинами другою та третьою статті 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень".

Таким чином, навіть за умов розповсюдження мораторію, передбаченого пунктом 51 розділу 3 "Перехідні та прикінцеві положення" Закону України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" на зобов'язання, що були предметом спору у цій справі, вказане не звільняє державного виконавця від необхідності вчинення дій (застосування механізмів), передбачених статтею 4 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень".

Законом України "Про виконавче провадження" встановлено певний порядок вчинення виконавчих дій та не надає державному виконавцю права вільного розсуду визначати "доцільно" чи "недоцільно" вживати їх взагалі. А тому він зобов'язаний вчиняти всіх необхідних заходів для повного та своєчасного виконання рішення суду відповідно до закону, а не крізь призму суб'єктивного сприйняття "доцільності" вирішувати питання: чи здійснювати виконання за виконавчим документом, чи ні.

З огляду на викладене, ОП КГС ВС погодилась з висновком судів попередніх інстанцій про задоволення скарги і зобов'язання відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення виконання рішень у Донецькій області Східного МРУ МЮ (м. Харків) усунути порушення (поновити порушене право заявника), шляхом вжиття всіх необхідних заходів для фактичного повного виконання рішення господарського суду Донецької області від 22.03.2018 у відповідності до вимог Закону України "Про виконавче провадження".

Постановою ОП КГС ВС залишено без змін ухвалу господарського суду Донецької області від 23.12.2020 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 30.03.2021.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.09.2021 у справі № 905/2999/17 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99889961>.

14. Щодо наслідків зупинення судом дії ухвали про забезпечення позову, яка стосувалася дій приватного виконавця

Зупинення судом дії ухвали про забезпечення позову, яка стосувалася дій приватного виконавця, свідчить про те, що обставини, які стали підставою для зупинення вчинення виконавчих дій, були усунені

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (далі – АТ "НАК" "Нафтогаз України" до Акціонерного товариства "Оператор газорозподільної системи "Дніпрогаз" (далі – АТ "Дніпрогаз") про стягнення трьох відсотків річних за прострочення виконання грошового зобов'язання за договором купівлі-продажу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду від 11.02.2020, залишеним без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 30.07.2020, позов задоволено повністю. На виконання рішення видано відповідний наказ.

Приватним виконавцем виконавчого округу міста Києва (далі – приватний виконавець) винесено постанову про відкриття виконавчого провадження № 62897924 з примусового виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області від 18.08.2020 у цій справі, а також постанову про приєднання виконавчого провадження № 62897924 до зведеного виконавчого провадження № 62865522, яке знаходиться у провадженні приватного виконавця виконавчого округу міста Києва.

03 вересня 2020 року Дніпропетровський окружний адміністративний суд у справі № 160/10368/20 постановив ухвалу про забезпечення позову, якою до набрання законної сили рішенням суду у зазначеній справі зупинив дію постанов приватного виконавця виконавчого округу міста Києва, винесених, зокрема в рамках здійснення виконавчого провадження № 62897924, об'єднаного у зведене виконавче провадження № 62865522.

Також Дніпропетровський окружний адміністративний суд зазначеною ухвалою заборонив приватному виконавцю виконавчого округу міста Києва до набрання законної сили рішенням по справі вчиняти будь-які дії по примусовому виконанню, зокрема наказу Господарського суду Дніпропетровської області про примусове виконання судового рішення у справі № 904/5347/19, виданого 18 серпня 2020 року.

Приватний виконавець на виконання зазначеної ухвали Дніпропетровського окружного адміністративного виніс постанову про зупинення вчинення виконавчих дій з виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області № 904/5347/19 від 18.08.2020.

Третій апеляційний адміністративний суд у справі № 160/10368/20 ухвалою від 19.10.2020 року поновив строк на апеляційне оскарження ухвали; відкрив апеляційне провадження за апеляційною скаргою Акціонерного товариства «Укртрансгаз» на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03.09.2020, задовольнив клопотання останнього та зупинив дію ухвали Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03.09.2020.

29.10.2020 приватний виконавець поновив виконавче провадження № 62897924 з примусового виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області від 18.08.2020 про що виніс постанову про поновлення вчинення виконавчих дій.

12.11.2020 АТ "Дніпрогаз" звернулося до Господарського суду Дніпропетровської області зі скаргою на дії приватного виконавця, у якій просило визнати протиправною та скасувати постанову приватного виконавця виконавчого округу про поновлення вчинення виконавчих дій від 29.10.2020 у виконавчому провадженні № 62897924 з примусового виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області від 18.08.2020, а також до розгляду цієї скарги на дії приватного виконавця зупинити виконання за виконавчим документом.

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 27.11.2020, залишеною без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 18.02.2021, задоволено скаргу АТ "Дніпрогаз", визнано протиправною та скасовано постанову приватного виконавця про поновлення вчинення виконавчих дій від 29.10.2020 у виконавчому провадженні № 62897924 з примусового виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області від 18.08.2020.

За висновком судів факт прийняття судом до розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду про вжиття заходів забезпечення позову не є правовою підставою для зупинення виконання цієї ухвали у виконавчому провадженні. Суди вказують, що зупинення дії ухвали Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03 вересня 2020 року у справі № 160/10368/20 не є усуненням обставин, що стали підставою для зупинення вчинення виконавчих дій, з огляду на положення статті 154 Кодексу адміністративного судочинства України.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі, зокрема зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа.

Постанова приватного виконавця від 21.09.2020 про зупинення вчинення виконавчих дій з виконання наказу Господарського суду Дніпропетровської області від 18.08.2020 винесена на підставі пункту 2 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Відповідно до частини першої статті 156 КАС України ухвала суду про забезпечення позову підлягає негайному виконанню з дня її постановлення незалежно від її оскарження і відкриття виконавчого провадження.

Оскарження ухвали про забезпечення позову не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи (частина восьма статті 154 КАС України).

Судами попередніх інстанцій встановлено, що Третій апеляційний адміністративний суд ухвалою від 19.10.2020 поновив строк на апеляційне оскарження ухвали Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03.09.2020; зупинив дію ухвали Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03.09.2020.

Відповідно до частини четвертої статті 300 КАС України якщо апеляційна скарга подана з пропуском визначеного цим Кодексом строку, суд у випадку поновлення

строку на апеляційне оскарження зупиняє дію оскаржуваного рішення в ухвалі про відкриття апеляційного провадження.

Зазначена норма є імперативною, тобто передбачає не право, а обов'язок суду зупинити дію оскаржуваного рішення у разі поновлення строку на його апеляційне оскарження.

Отже, прийняття апеляційним адміністративним судом ухвали про зупинення дії ухвали окружного адміністративного суду про забезпечення позову свідчить про те, що зазначена ухвала з моменту зупинення її дії перестала діяти та, як наслідок, обмеження, установлені в ухвалі про забезпечення позову, також перестали діяти. Зупинення дії оскаржуваного рішення, як і зупинення виконання, унеможлиблює вчинення дій на виконання такого рішення.

Згідно з частиною першою статті 35 Закону України «Про виконавче провадження» виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у випадках, передбачених пунктами 1, 4, 6, 8, 11 частини першої статті 34 цього Закону, до закінчення строку дії зазначених обставин, а у випадках, передбачених пунктами 2, 3 і 5 частини першої статті 34 цього Закону зупиняє до розгляду питання по суті.

Відповідно до частини п'ятої статті 35 Закону України «Про виконавче провадження» після усунення обставин, що стали підставою для зупинення вчинення виконавчих дій, виконавець не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли йому стало про це відомо, зобов'язаний продовжити примусове виконання рішення у порядку, встановленому цим Законом, про що виносить відповідну постанову.

Отже, зазначені положення закону визначають механізми, які мають обов'язково бути застосовані виконавцями у процесі виконання судових рішень.

З огляду на викладене зупинення судом дії ухвали про забезпечення позову, яка стосувалася дій приватного виконавця, свідчить про те, що обставини, які стали підставою для зупинення вчинення виконавчих дій, були усунені.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що приватний виконавець виконавчого округу міста Києва на виконання ухвали адміністративного суду про зупинення дії ухвали окружного адміністративного суду про забезпечення позову та на підставі частини другої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» виніс постанову про поновлення вчинення виконавчих дій з примусового виконання наказу Господарського суду № 904/5347/19 у виконавчому провадженні № 62897924 до прийняття рішення у справі № 160/10368/20.

ОП КГС ВС зауважила, що з огляду на встановлені фактичні обставини у цій конкретній справі оскаржувані дії приватного виконавця слід визнати обґрунтованими, оскільки приватний виконавець діяв на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачений Законом України «Про виконавче провадження», зокрема відповідно до вимог статей 34, 35 зазначеного закону, з урахуванням наявних судових рішень.

Разом з цим ОП КГС ВС не вбачає підстав для відступу від висновку щодо застосування норми права, викладеного у раніше ухваленому рішенні КГС ВС від 19.05 2021 року у справі № 904/2732/18, про те що: "зупинення дії оскаржуваної ухвали адміністративного суду не було і не є тотожним зупиненню виконання

тієї ж ухвали (в розумінні частини восьмої статті 154 КАС України), а, отже не могло вважатися підставою для поновлення вчинення виконавчих дій", оскільки відповідне рішення було ухвалене про передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції, що не означає остаточного вирішення справи та, відповідно, формування правового висновку в ній, та не мало загального характеру щодо інших справ чи певної категорії справ, у тому числі справи, що розглядається, а стосувалося конкретної справи.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС скасувала ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 27.11.2020 та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 18.02.2021, ухвалила нове рішення про відмову АТ "Дніпрогаз" у задоволенні скарги на дії приватного виконавця.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від від 17.09.2021 у справі № 904/5347/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99818574>.

15. Щодо можливості забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису

У разі оскарження в судовому порядку виконавчого напису нотаріуса шляхом подання позову про визнання його таким, що не підлягає виконанню, застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису, вчиненого приватним нотаріусом, яким звернено стягнення на майно, є адекватним та ефективним способом забезпечення позову.

Захід забезпечення позову про зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса не є тотожним із позовною вимогою про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, оскільки в цьому випадку до вирішення спору по суті про відповідність / невідповідність оспорюваного виконавчого напису вимогам закону лише зупиняється процедура виконання такого виконавчого напису з метою надання можливості позивачу захистити або поновити свої права в межах одного цього судового провадження, без нових звернень до суду

КГС ВС розглянув справу за позовом Фермерського господарства "Україна" (далі – ФГ "Україна") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Адама Україна" (далі – ТОВ "Адама Україна"), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору – приватний нотаріус Вінницького міського нотаріального округу Вінницької області, приватний виконавець виконавчого округу Вінницької області про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду Вінницької області від 30.12.2020 за вказаним позовом відкрито провадження у справі та призначено позовну заяву до розгляду за правилами загального позовного провадження.

Разом з позовною заявою до суду надійшла заява ФГ "Україна" про забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису приватним нотаріусом Вінницького міського нотаріального округу.

В обґрунтування заяви про забезпечення позову ФГ "Україна" зазначало, що 21.12.2020 приватним виконавцем виконавчого округу Вінницької області на підставі виконавчого напису вчиненого 18.12.2020 приватним нотаріусом Вінницького міського нотаріального округу, відкрито виконавче провадження № 63974357 про витребування у ФГ "Україна" шляхом передачі предмета застави на користь ТОВ "Адама Україна" на підставі товарної аграрної розписки, посвідченої 20.02.2020 приватним нотаріусом Вінницького міського нотаріального округу. У разі недостатності зібраного врожаю для повного погашення за рахунок такої сільськогосподарської продукції зобов'язань боржника за вказаною аграрною розпискою – майбутній врожай будь-якої іншої сільськогосподарської продукції, що вирощується або буде вирощуватися боржником за аграрною розпискою на зазначених земельних ділянках, до повного виконання зобов'язань боржника за вищевказаною аграрною розпискою.

ФГ "Україна" зазначало, що з огляду на незаконні положення виконавчого напису у приватного виконавця є підстави для накладення арештів як на інше (відмінне від предмету застави) майно заявника (позивача), так і на майно (кукурудзу), яка зібрана не з площ, зазначених у пункті 50 аграрної розписки, що є грубим порушенням умов товарної аграрної розписки та вимог чинного законодавства, що в подальшому призведе до суттєвих перешкод у здійсненні заявником (позивачем) власної господарської діяльності.

Ухвалою Господарського суду Вінницької області від 30.12.2020 заяву ФГ "Україна" задоволено. Вжито заходи забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису, вчиненого 18.12.2020 приватним нотаріусом Вінницького міського нотаріального округу та зареєстрованого в реєстрі, до набрання законної сили рішенням у справі.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 01.04.2021 ухвалу господарського суду Вінницької області від 30.12.2020 скасовано. Прийняте нове рішення, яким відмовлено у задоволенні заяви ФГ "Україна" про забезпечення позову.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Забезпечення позову застосовується як гарантія задоволення законних вимог позивача. Умовою застосування заходів до забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення, що майно, яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитися за кількістю або погіршитися за якістю на момент виконання рішення.

Згідно з положеннями пункту 1 частини першої статті 137 ГПК України позов забезпечується, зокрема зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.

Враховуючи, що приватним виконавцем винесено постанову про відкриття виконавчого провадження з примусового виконання виконавчого напису, яким

передбачено вилучення майна у позивача та постанову про арешт майна боржника, а позивач оскаржує такий виконавчий напис в судовому порядку шляхом подання позову про визнання його таким, що не підлягає виконанню, через те, що вважає, що такий виконавчий напис здійснено з порушенням норм чинного законодавства, – існує реальна загроза, що невжиття заходів забезпечення позову до вирішення спору по суті (шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису від 18.12.2020, вчиненого приватним нотаріусом, яким звернено стягнення на майно) може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених прав позивача (у разі задоволення позову), за захистом яких він звернувся до суду.

Адже у разі, якщо до закінчення розгляду даної справи приватним виконавцем буде примусово реалізовано майно на прилюдних торгах, то позивач не зможе захистити або поновити свої права в межах одного цього судового провадження за його позовом без нових звернень до суду, що істотно ускладнить чи взагалі унеможливить поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача.

Тому в даному випадку КГС ВС погодився з висновками місцевого господарського суду про те, що застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису від 18.12.202, вчиненого приватним нотаріусом, яким звернено стягнення на майно, є адекватним та ефективним способом забезпечення позову.

Захід забезпечення позову про зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса не є тотожним з позовною вимогою про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, оскільки в даному випадку до вирішення спору по суті про відповідність/невідповідність оспорюваного виконавчого напису вимогам закону лише зупиняється процедура виконання такого виконавчого напису з метою надання можливості позивачу захистити або поновити свої права в межах одного цього судового провадження, без нових звернень до суду.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС скасовано постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 01.04.2021 та залишено без змін ухвалу господарського суду Вінницької області від 30.12.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.08.2021 у справі № 902/1264/20 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98999653>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за серпень – вересень 2021 року / упоряд. суддя-секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2021. 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua